

Kerkdienst in Nieuwendam, 29 juli 2007

Lezingen: Jeremia 29:1, 4 t/m 20 en Matteüs 5:43-48

Tekst: Jeremia 29:1, 4 t/m 20

Thema: Vrede voor de stad

Ik denk dat het niet meer lang duurt voordat we aan jonge mensen moeten gaan uitleggen wat een 'brief' is! Die generatie zal zich maar moeilijk voor kunnen stellen dat je vroeger behalve sms-jes en e-mails ook handgeschreven brieven had waar mensen écht voor gingen zitten. Die brieven waren langer dan 160 tekens of 10 regels! In persoonlijke brieven werd de liefde verklaard, werden alledaagse dingen beschreven, en werden blijdschap en boosheid verwoord. Ik heb zelf een flinke tijd in Afrika gewoond en dán krijg je weer brieven. Als je zo ver weg zit, leer je mensen door brieven soms beter kennen, dan dat ze bij je om de hoek wonen. Dan ervaar je wat er in Spreuken staat: "Een goed bericht uit een ver land is als koel water voor een dorstige keel". Nu sturen we vaak alleen nog maar snelle e-mailtjes met vaak een zakelijke inhoud. Dat was in de 18e eeuw wel anders; een Texelse vrouw schreef toen aan haar echtgenoot die stuurman bij de VOC was: "O lieve teer beminde ziel, gij zijt alleen de bronader van mijn gansche leeven." Ons leven is te snel geworden voor dit taalgebruik.

Brief in Babel

We gaan vanmorgen terug naar een nog oudere brief: die van de profeet Jeremia aan zijn volksgenoten die naar Babel zijn weggevoerd. Dit is niet zozeer een persoonlijke brief, maar wel één met emotie en diepgang. In deze brief wordt duidelijk dat de God van Israël zich aan z'n woord houdt – als het gaat om zegen, maar ook als het gaat om oordeel. Verder wil Hij mensen inschakelen om zijn goedheid te verspreiden. Ik hoop dat we vanmorgen iets uit deze brief mee kunnen nemen voor ons leven hier en nu. Want dat is het bijzondere van de bijbel: woorden die al duizenden jaren meegaan, kunnen op eens op een zondagmorgen in Nieuwendam voor iemand of voor ons samen betekenis krijgen. Om de brief goed te kunnen begrijpen, moeten we eerst wat meer weten over Jeremia en de tijd waarin hij leefde.

Jeremia: geen uitzendkracht

De profeet Jeremia was niet van het type uitzendkracht dat z'n werk doet, maar geen verantwoordelijkheid neemt voor de inhoud ervan. Zo van: ik ben ook maar ingehuurd. Nee, van alle profeten in het OT zien we bij Jeremia het sterkst z'n worsteling met de boodschap die hij moet brengen. Ergens zegt hij (hfst. 20):

*'HEER, u hebt mij verleid, en ik ben bezwiken,
u was te sterk voor mij en hebt mij in uw greep gekregen.
Dag in dag uit lachen ze om mij,
iedereen bespot mij.
Want de woorden van de HEER brengen mij
dag in dag uit schande en vernedering.*

Jeremia heeft dan ook als geen ander geleden onder zijn taak. Hij werd gehaat door zijn eigen mensen, geslagen, gevangen gezet en uiteindelijk tegen z'n wil meegenomen naar Egypte. En ondanks dat alles kon hij de taak die hij van God gekregen had, niet opgeven. Ik vind het prachtig hoe hij dat verwoordt in hst. 20:

*Als ik denk: Ik wil hem niet meer noemen,
niet meer spreken in zijn naam,
dan laait er in mijn hart een vuur op,
dan brandt het in mijn gebeente.
Ik doe moeite om het in bedwang te houden,
maar ik kan het niet.*

Op een bepaalde manier laat Jeremia's leven zien dat (en nu zeg ik het NT-isch): lijden bij de navolging van Jezus hoort. Voor ons hier in Nederland is dat niet altijd zo concreet, maar voor veel zusters en broeder in de wereldkerk een realiteit. Laten we niet vergeten dat geloof en verwerping vaak bij elkaar horen. In de vorige eeuw was het Dietrich Bonhoeffer die deze twee sterk aan elkaar koppelde: geen navolging zonder kruisdragen, maar wie zijn leven verliest, zal de gemeenschap met Christus vinden.

Drie keer scheepsrecht

We moeten het ook nog even hebben over de politieke situatie in die tijd. Voor Jeruzalem gold toen: drie keer is scheepsrecht! We hebben het over de 6e eeuw voor Christus. Het tienstammenrijk in het Noorden is al lang door Assyrië verslagen en afgevoerd naar Assur. Juda in het Zuiden heeft nog stand kunnen houden, maar wordt al snel door de Chaldeeën uit Babylon bezet. En dan volgt drie keer hetzelfde patroon: de koning van Juda komt in opstand en Nebukadnessar komt orde op zaken stellen. Maar bij de 3e keer (in 586) is Nebukadnessar het goed zat en hij maakt Jeruzalem en de tempel met de grond gelijk. Het volk wordt afgevoerd naar Babel.

De boodschap van Jeremia

Goed, dat is de politieke kant van het verhaal. Jeremia krijgt de opdracht om Gods licht over deze hele situatie te laten schijnen. Het volk ziet geen vuiltje aan de lucht. Ze zijn ervan overtuigd dat zij *safe* zijn. Ze hebben immers de tempel! En waar de tempel is, daar is de Almachtige, dus hen zal niets overkomen. En dan zijn er ook nog profeten die dit verhaal bevestigen. Het is zo herkenbaar om je vertrouwen te stellen op iets wat er altijd al was. Ik moest hierbij denken aan de overstromingen een aantal jaren geleden in het zuiden van NL: hoe kan dat nou? We hebben toch dijken, daar staan we als NL-ers toch om bekend? Ook in de kerk kunnen we zo gemakkelijk gaan vertrouwen op de traditie of de instituten. Nu ben ik dol op traditie, maar die mag nooit de plaats innemen van een levende vertrouwensband met de Heer van ons leven.

Jeremia's boodschap was tegendraads, maar niet nieuw. Hij herhaalt de regels van het verbond zoals dat bij Sinaï gesloten was en de tempel is daarbij geen garantiebewijs: *"Als jullie niet naar mij luisteren en niet luisteren naar de profeten, die ik telkens weer naar jullie zend, dan zal ik met deze tempel hetzelfde doen als met Silo, zodat alle volken op aarde de naam van deze stad als een vloek zullen gebruiken."* (26:4-6).

Jeremia's verhaal was simpel: als jullie je eigen wegen gaan, volgt het oordeel. Als jullie de weg van God gaan met heel je hart, volgt zegen. God is niet veranderd, Hij houdt zich aan z'n belofte. Dit zien we ook terugkomen in de brief die we vanmorgen lezen.

De brief: overzicht

Deze brief is geschreven na de 2e belegering van Jeruzalem in 597 als een deel van de Judeeërs naar Babel zijn afgevoerd. De ballingen leven nog steeds in de veronderstelling

dat ze zo weer terug kunnen naar Jeruzalem. *Wij zijn immers het volk van God!* En er zijn profeten en waarzeggers die ze gelijk geven: *in no time* zijn jullie weer thuis. Maar God zegt: deze lui spreken niet namens mij, ze dromen slechts wat jullie wensen! (vers 8). Jeremia's brief heeft een andere boodschap: het is de Heer die jullie vanuit Jeruzalem naar Babel heeft laten voeren (vers 4) en bereid je er maar op voor dat het 70 jaar gaat duren! Dat zal hard aangekomen zijn: de Heer van het verbond zegent niet alleen, maar hij oordeelt ook. En Hij heeft dus Nebukadnessar gebruikt om ons te straffen. Niet echt als koel water voor een dorstige keel. Ik wil vanmorgen vooral nadenken over de verzen 5 t/m 7 waarin God de ballingen zegt wat ze moeten doen in het land waar ze terecht zijn gekomen.

Profetische woorden

Eerst toch nog even een kleine uitstapje naar die valse profeten. Ze zijn natuurlijk niet 'vals' in de zin van 'gemeen'. Ik denk dat ze echt oprecht geloofden dat ze de waarheid spraken. Maar toch was hun boodschap vals, in de zin van 'niet waar'. Het staat er zo kernachtig: 'ze dromen slechts wat jullie wensen'. Als je zegt wat 'men' wilt horen, dan ben je populair. Dat was toen zo, en dat is nog steeds zo. Ook nú moeten we oppassen in de kerk (en dan denk ik vooral aan predikanten en kerkeeraadsleden) dat we onze uitspraken over geloven en christen-zijn niet versmallen tot wat we zelf wensen of wat 'men' wil. En dat gebeurt in alle hoeken van de kerk, van links tot rechts. Dat kan gaan over politieke keuzes, over recht en onrecht in de wereld, over hoe we omgaan met rijkdom, over relatievormen, over bijbellezen en gebed, etc. Als we alleen maar zeggen wat we al denken, dan wordt ons geloof krachteloos en grijs. We komen toch juist naar de kerk en we zijn toch met de bijbel bezig omdat we een woord 'van de andere kant' willen horen? "U spreekt woorden die eeuwig leven geven", zei Petrus tegen Jezus. Naar wie zouden we anders moeten gaan? Alleen als we dichtbij het Woord leven en open staan voor de heilige Geest, dan kunnen onze woorden ook profetisch (en dus niet altijd prettig of populair) zijn.

Vers 5-7

De ballingen zullen even hebben moeten slikken: we zitten hier nog zeker 70 jaar! Wat moeten we al die tijd hier doen? Vers 5 begint heel praktisch: bouw huizen, leg tuinen aan, trouw, krijg kinderen en laat je gezin groeien. Ze moeten wortels gaan schieten in dat vreemde land, ze moeten gaan inburgeren. Je hoort iets meeklinken van het Genesis-verhaal: wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag. Ze moeten zich voorbereiden op een nieuwe toekomst in het voor hen nieuwe Babel. Vers 7 voegt er dan nog iets aan toe: bid voor de stad en zet je in voor haar bloei. Daar wil ik het zo nog wat uitgebreider over hebben. In het boek Daniël horen we wat meer over hoe de joden in ballingschap leven: ze zetten zich in voor de welvaart van het land, maar ze hielden zich ook aan de joodse wetten en overlevering (wel meedoen, maar toch je eigenheid bewaren). En dat is het normale patroon van joden in de diaspora geweest op alle plaatsen en van alle tijden.

Drie keer vrede

We moeten nog wat beter kijken naar vers 7 want dat is een heel bijzonder vers. Ik lees dat vers nog een keer in de NBG-vertaling van 1951:

"Zoekt de **vrede** voor de stad waarheen Ik u in ballingschap heb doen wegvoeren, en bidt voor haar tot de HERE, want in haar **vrede** zal uw **vrede** gelegen zijn".

Drie keer horen we hier het woord vrede, sjaloom. En dit is radicaal, want dit is niet wat mensen zélf bedenken. Zoek de sjaloom voor de plek waar je door je vijanden tegen je wil naartoe bent gebracht, want (en dan zit er ook nog wel wat eigenbelang bij...) als dáár sjaloom is, dan zullen jullie zelf ook sjaloom ervaren. Dit is heftig: in de cultuur van toen zou je een buitenlandse stad vervloeken, en de god van het land - die zorgt alleen voor z'n eigen mensen. "Welvaart is niet voor buitenlanders", zo dacht men. Je bidt voor de vrede van Jeruzalem, maar niet voor de vrede van Babel! Maar nu worden de joden bevolen (het is een gebiedende wijs, imperatief) om de vrede te zoeken en te bidden voor vrede. De Here God schakelt mensen in om zijn vrede te verspreiden.

Sjaloom dat is in de bijbel niet zozeer de afwezigheid van oorlog of strijd, maar veel meer het positieve: het is de plek of situatie waar alle goede verhoudingen aanwezig zijn. Goede verhoudingen: dat heeft te maken met God, met andere mensen en met jezelf. Nu beginnen wij vaak bij onszelf: ík moet het goed hebben; dan goed doen voor de naaste en tenslotte moet de relatie tussen God en mens goed zijn. Het is echter precies omgekeerd: als de relatie tussen God en mens goed is, dan kunnen we goed doen voor de naaste en hebben we het zelf ook goed. Dat is sjaloom.

Martha en Maria

Tja, en dit is dan wel een woord waar we iets mee moeten. Ik ken uw situatie niet en ik weet niet precies hoe u zich voelt als gemeente en als christen hier in Nieuwendam. Ik neem niet aan dat u zich hier als balling voelt! Maar ook al is onze situatie heel verschillend, dan nog heeft deze brief van Jeremia ons wat te zeggen. De Here God wil ons gebruiken om vredestichters te zijn. Zoeken we de vrede voor de stad waar we wonen? Zetten we ons als christelijke gemeente in voor de welvaart en het welzijn van de plek waar we wonen? Want haar vrede, is onze vrede.

Veel kerken en gemeenten in Nederland zijn bezig te overleven, het hoofd boven water te houden. En daar wil ik niet gemakkelijk over doen. Ik begrijp dat er dan weinig energie overblijft voor andere zaken. Ik heb in Afrika echter geleerd dat je ook kunt delen van het weinige wat je hebt. Afrikanen zijn ervan overtuigd dat je gezegend wordt als je een gast in je huis ontvangt. Ik denk dat het een bijbels principe is: je wordt nooit minder van delen. Maar dat vraagt wel een geloof. Vanmorgen komt de uitdaging naar ons toe om het goede voor de gemeenschap waarin je woont te zoeken. En wel op twee manieren: 1. zet je in voor haar bloei en 2. bid tot de Heer. Er is dus én voor Martha én voor Maria wat te doen. Bid en werkt. Ik geloof dat het goed is dat we die twee bij elkaar houden. Het een kan niet zonder het ander. Bonhoeffer zegt ergens:

"Ons christenzijn zal in deze tijd bestaan uit slechts twee elementen: bidden en onder mensen het goede doen. Elk denken en praten en organiseren van christenen moet herboren worden uit dat bidden en dat doen."

In de praktijk is het bidden voor je stad en omgeving nog moeilijker dan meehelpen bij het buurtfeest of het schoonhouden van het pleintje. Bidden dat God Nieuwendam en Amsterdam sjaloom geeft. Geloven we nog dat bidden wat uitwerkt? Ik sprak laatst een broeder uit Togo hier in Nederland. Hij zei: Jullie praten heel veel over het weer en jullie kunnen de hele avond tv kijken, maar je kunt niet een hele avond bidden. Over het weer hoef je je geen zorgen te maken, daar zorgt God wel voor. En bidden kun je van ons

leren: we hebben aan van alles gebrek in Afrika, maar juist daarom weten we wat bidden is! Bid voor sjaloom in je eigen plaats. Dan word je zelf persoonlijk en als gemeente ook gezegend. Dat kan niet uitblijven.

Doen van sjaloom

Ik zeg wel steeds: de brief van Jeremia, maar het is eigenlijk de brief van God zelf. Hij spreekt hierin tot zijn volk en tot ons. Tegen de ballingen zegt hij: Ik zal jullie een hoopvolle toekomst geven. Jullie zullen mij zoeken en ook vinden, als jullie mij tenminste met hart en ziel zoeken. Ook in het Oude Testament gaat het om het hart: de Here God wil dat zijn volk hem van harte dient, niet uit gewoonte of bijgelovigheid. Want Hij is een God die zich aan zijn woord houdt: er komt een einde aan de ballingschap, Hij zal zijn volk weer terugbrengen naar Jeruzalem.

Hij is dezelfde die we door Jezus onze Heer mogen kennen en die ons de kracht wil geven om vijanden lief te hebben en te bidden voor vervolgers. Dat is waar Jezus ons toe oproept. Dan ben je, heb je en doe je sjaloom! En het is de ervaring van veel christenen dat als God ons inschakelt, dat Hij dan ons dan ook toerust voor die taak.

Ik wil eindigen met een indrukwekkende illustratie daarvan: het verhaal van Corrie ten Boom, overlevende van een concentratiekamp in nazi-Duitsland. Na de oorlog reist ze rond in Duitsland om te spreken over vergeving en herstel. Op een zo'n bijeenkomst komt er na de lezing een man naar haar toe die ze herkent als de kampbewaarder die haar omgekomen zus Betsie zwaar heeft mishandeld. De man zegt dat hij tot inkeer is gekomen en hij vraagt Corrie om vergeving. Ik citeer:

"Ik stond daar en ik kon die man niet vergeven, maar ik wist, dat het moest. God vergeeft ons immers alleen maar op voorwaarde dat wij onze schuldenaren vergeven. Zelf had ik ook de ellende gezien van slachtoffers van de nazi's die hun vijanden niet hadden kunnen vergeven en die hun dagen sleten in bitterheid. Ik zag die man en het werd me koud om het hart. Maar vergeving is niet een gevoel. Het is allereerst een zaak van de wil. Jezus, help me, bad ik. Ik kan die man de hand geven. Zorgt U dan maar voor de rest. Mechanisch, als een houten pop gaf ik die man de hand. En terwijl ik het deed, gebeurde er iets ongelooflijks. Een warmte, die begon in mijn schouder, ging door mijn arm en kwam in onze handen. En toen doortrok die genezende warmte mijn hele wezen. ik kreeg tranen in mijn ogen en ik riep: Broeder, ik vergeef je. Met heel mijn hart. Nooit heb ik Gods liefde zo intens ervaren als toen."

Lof zij u Christus in eeuwigheid – amen.

[Jaap Haasnoot]